

הכרת הטוב וכפיות טובה

שתי תנופות

פרשת "כי תבוא" פותחת במצות הביכורים שהיא גולת הכותרת לחובת הכרת הטוב. עומד בעל השדה בחצר בית המקדש בירושלים ומכריז:

"... הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה'...". (דברים כו, י)

המצווה החשובה הזאת, מעלה את האדם לשיא של שמחה והתעלות:

"וְשִׂמְחֶתָּ בְּכֹל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ...". (שם, פסוק יא)

תשומת הלב מופנית לחיוב להניף פעמיים את הביכורים. אמנם המילה 'תנופה' לא נזכרת בפירוש, אך הרמז הוא שקוף:

"וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּנֵא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לְפָנַי מִזִּבְחַ ה' אֱלֹהֶיךָ". (פסוק ד)

'אין הנחה אלא אחרי תנופה', כלומר ההנחה הזאת היא סיום פעולת התנופה אל על.

התורה לא מסתפקת בתנופה אחת אלא דורשת שוב:

"וְעֵתָה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנַּחְתּוּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ...". (פסוק י)

גם כאן מופיעה הנחה, הרומזת על תנופה שהייתה לפני. על מה ולמה באות שתי התנופות האלה?

נשוב אל ספר במדבר לפרשת בהעלותך, אל הפיסקה העוסקת בהקדשת הלויים מתוך בני ישראל לעבודת ה'.

גם כאן נקבע חיוב להניף את הלויים פעמיים:

1. "וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לְפָנַי ה' מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..." (במדבר ח, יא)

2. "וְהִעֲמַדְתָּ אֶת הַלְוִיִּם לְפָנַי אֶהְרֹן וְלְפָנַי בְּנֵי וְהִנִּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לָהּ. וְהִבְדַּלְתָּ אֶת הַלְוִיִּם מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם." (שם, פסוקים יג-יד)

התנופה הכפולה באה לידי ביטוי ברמז הבא:

"כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הֵמָּה לִי מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..." (שם, פסוק טז)

ועדיין הציווי הכפול הזה טעון ביאור. מה פשר הנתנה הכפולה המבטאת תנופה כפולה, גם בלויים וגם בביכורים?

קודם שנבהיר זאת, נחדד את הקשר בין פעולת התנופה לבין מה שהיא מסמלת:

"אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו". (סוכה לז:)

כלומר, פעולת התנופה מבטאת נתינה לה' הנמצא בכל מקום. מסכת שבת תספק לנו נתון שיסייע לנו בהבנת הנתנה הכפולה. המונחים 'עקירה והנחה' נספחים לאיסורי ההוצאה מרשות לרשות (רשות היחיד ורשות הרבים). כלומר, כל מעבר מרשות לרשות מכיל שתי פעולות. 1 - עקירה מן הרשות הראשונה. 2 - הנחה ברשות השניה. על פי זה, התנופה הראשונה של הלויים או של הביכורים תבטא הוצאה מרשות בני ישראל, או רשות המביא ביכורים, כדברי התורה:

"וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לְפָנַי ה' מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..." (במדבר ח, יא)

כלומר, הוצאת הלויים מרשותם של בני ישראל.

לעומת זאת התנופה השניה של הלויים או של הביכורים תבטא הכנסה לרשות ה'.

"וְהִעֲמַדְתָּ אֶת הַלְוִיִּם לְפָנַי אֶהְרֹן וְלְפָנַי בְּנֵי וְהִנִּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לָהּ. וְהִבְדַּלְתָּ אֶת הַלְוִיִּם מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם." (שם, פסוקים יג-יד)

דוגמה נוספת נוכל להביא ממעבר אישה ממצב רווקות למצב נישואין, גם מעבר זה מחייב שני שלבים, קידושין ונישואין.

1. קידושין בטבעת.
 2. חופה ושבע ברכות.
- הקידושין מייחדים אותה לארוס אך בשלב זה היא נאסרת על כל העולם (ניתקת מכולם), והנישואין מתירים אותה לבעלה.

לב שמח

בשלב הראשון של הבאת ביכורים נדרשת הצהרה כללית:

”... הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לָתֵת לָנוּ.”
(פסוק ג)

אמירה זו היא הכרה והודאה בעובדה שה' קיים את שבועתו לאבותינו והביא אותנו לארץ ישראל. לאחר ההצהרה הזאת יש להניף את הביכורים ולסמן בכך את הוצאתם מרשות הגותן, וזו תנופה ראשונה. אולם הצהרה כללית בלבד איננה מספקת. יש צורך בפירוט ההצהרה ובהנפה מחודשת של הביכורים:

”וַיַּעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ: אֲרָמִי אָבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם...
וַיִּרְעוּ אֶתְנֹו הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנֹנוּ... וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה...”

חובה לפרט את כל החסד הגדול שה' עשה אתנו, למן הירידה למצרים כמשפחה קטנה ועד היותנו לאומה גדולה וחזקה היוצאת ממצרים באותות ומופתים. כאשר יורדים לפרטים ומבינים לעומק את גודל החסד האלוקי, קל יותר לתת את הביכורים בלב שלם ובשמחה ורק אז הם עוברים לרשות ה'. כלומר, רק נדבה בלב שלם ושמח מתקבלת על ידי ה' ולכן יש צורך בתנופה מחודשת. דוגמה מובהקת לנדבה בלב שלם הייתה הדרך בה עם ישראל התנדב לבנין בית המקדש בניצוחו של דוד המלך:

”וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל הַתְּנַדְּבָם, כִּי בָלַב שְׁלֹם הַתְּנַדְּבוּ לַה', וְגַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ שִׂמַּח שְׂמִיחָה גְדוֹלָה.”

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת ה' לְעֵינָיו כֹּל הַקְּהָל... וַיִּדְעֵתִי אֱלֹהִי כִּי אַתָּה בָחוּן לְבָב, וּמִיִּשְׁרָיִם תִּרְצָה, אֲנִי בְיִשְׂרָאֵל לְבָבִי הַתְּנַדְּבָתִי כָל אֱלֹהִים, וְעַתָּה עֲמֹךְ הַנִּמְצָאוּ פֹה, רְאִיתִי בְשִׂמְחָה לְהַתְּנַדֵּב לָךְ.”
(דברי הימים-א כט, ט-יז)

בעקבות תובנות אלו נשאר בירור אחד:

מדוע בפרשת הביכורים ויתרה התורה פעמיים על המילה 'תנופה' והשתמשה במקומה בפועל 'להניח'?

אלא רמז רמזה לנו התורה, שהציר שסביבו סובבת הפרשה הוא קיום הבטחת ה' לירושת ארץ ישראל ולקביעת מקום לה':

"כִּי לֹא בְּאַתֶּם עַד עֵתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ...
...וְעַבְרַתֶם אֶת הַיַּרְדֵּן...וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל אֲיִבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבְּתֶם בְּטַח".

(דברים יב, ט-י)

אין ספק כי הדרישה מן האדם לעמוד בהצלחה במבחן הכרת הטוב ולומר תודה לה' באמצעות הבאת ביכורים, נועדה למענו ולתיקון מידותיו.

אולם עיון בפרשת 'עקב' יגלה פן חשוב נוסף:

"וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ".

(דברים ח, י)

ברכת המזון היא סוג של אמירת תודה והכרת הטוב. אלא שכאן התורה מציינת מה עלולה להיות התוצאה מאי הכרת הטוב.

"הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר
אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם".

(שם, שם, יא)

כלומר, ההתעלמות מן העובדה שה' נתן לך את הארץ ואת יבולה, מובילה להתכחשות למצוות ה' משפטיו וחוקותיו. ממה ההתעלמות הזאת נובעת?

"וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כַּחַי וְעַצֶּם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה".

(דברים ח, יז)

כדי לחדד את מידת הכרת הטוב הפותחת את פרשת כי תבוא, נתבונן בהיפוכה שהיא כפיות טובה.

נשוב לפרשת 'כי תצא' ונעיין בציווי המוחלט על 'עמון ומואב':

"לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ה'. גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל ה' עַד
עוֹלָם".

(דברים כג, ד)

מה הוא הנימוק לחומרת היחס אליהם?

”עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבִמַּיִם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם. וְאֲשֶׁר שָׂכַר עֲלֵיךָ אֶת בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֶרֶם נְהַרִים לְקַלְלָךָ.”

האם העוון הזה חמור ממה שעשו המצרים לבני ישראל, שהתעללו בהם והטביעו את התינוקות בַּיָּאֹר?
ומדוע בגר מצרי נאמר:

”...לֹא תִתְעַב מִצְרִי כִּי גַר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ. בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם, דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֶהֱל ה'”
(דברים כג, ח)

אפילו על אדום שסירבו לאפשר לישראל לעבור בגבולם ולהצטייד במזון ושתיה,
נאמר:

”לֹא תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֶחִיךָ הוּא.”
(שם)

כדי שנבין את חומרת הבגידה וההתכחשות של עמון ומואב למי שהטיב להם,
נשוב אל ספר בראשית:

”וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכְּפָר (סדום ועמורה), וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם, וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט.”
(בראשית יט, כט)

בזכותו של אברהם אבינו ניצלו לוט ושתי בנותיו, אמותיהן של מואב ועמון.
האם כך ראוי להתנהג מול זרעו של אברהם בצאתו ממצרים? לא זו בלבד שלא קידמו את ישראל בלחם ובמים כהכרת הטוב על הצלת חיי אומותיהם, אלא אפילו זממו לפגוע בהם כדוגמת בלק בן ציפור מלך מואב ששכר את בלעם בן בעור הקוסם לקלל את ישראל ולהשמידם!
פתחנו את המאמר בהדגשת שתי התנופות של הביכורים, המסמנות שתי דרגות בעשיית הטוב:

1. הכרת הטוב מצד מידת הצדק, שהיא מדה כנגד מידה.
 2. השבת טובה מתוך רצון טהור להיטיב.
- התמונה המהופכת מכילה גם היא שתי דרגות של אי עשיית הטוב.
1. התכחשות לעושה הטוב וכפיות טובה.
 2. עשיית רע מתוך כוונה להרע.

לא די שעמון ומואב לא קידמו את עם ישראל בלחם ובמים כהכרת הטוב מצד מידה כנגד מידה, אלא שכרו את שירותיו של בלעם הרשע שיקלל את ישראל וישמידם. זו כפיות טובה והשבת רעה תחת טובה מתוך כוונה להרע.

בכך חזר דינם להיות **כסדום ועמורה** שהיו מנותקים כליל מעולם החסד. וכשם כסדום ועמורה נזרעו במלח שמיימי עד עולם, כך אין לקבל מעמון ומואב גרים **עד עולם**.

עם ישראל שייך לעולם החסד, היושר והכרת הטוב. זוהי תעודת הזהות שלו.

פלא הגוף

בשולי המאמר, ניגע בחסד ה' הנטוי עלינו יום יום ובנפלאות מורכבות גופנו כדי שנדע להכיר תודה לבוראנו.

הנה כמה נתונים רק על זרם הדם שעובר בגוף, וזה אחד מני אלף ממה שמתרחש בגוף האדם.

1. זרם הדם בגוף עובר באפיקים (עורקים, ורידים ונימים) אשר יחד משתרעים על פני 100,000 ק"מ (2.5 מהיקף כדור הארץ).

כלומר, אם נקשור את כל הנימים והורידים זה לזה נקבל חוט אחד ארוך באורך של 100,000 ק"מ (פי 2.5 מהיקף כדור הארץ).

2. בתוך זרם הדם סובבים 25 אלף מיליארד (25 טריליון) תאי דם אדומים.

אם ניצור ערימה של כל תאי הדם האדומים זה על גבי זה, נקבל מגדל בגובה 50 ק"מ.

3. כל תא דם אדום מכיל 270 מיליון מולקולות של "המוגלובין", שכל אחת מהם נושאת 4 מולקולות של חמצן.

4. בכל מולקולה של "המוגלובין" יש 10,000 אטומים.

5. כל תא אדום חי 4 חדשים ובמשך התקופה הזאת הוא נשלח מן הריאות אל הגוף ובחזרה 75,000 פעמים.

6. בכל שניה, נוצרים במח העצם 3 מיליון תאי דם אדומים, ובכל שניה מתים 3 מיליון.

7. בזרם הדם סובבים 1,000 מיליארד (1 טריליון) טרומבוציטים, שתפקידם לשקם ולבנות חתכים, קרעים בעורקים או בורידים, ולהבטיח זרימת דם תקינה.

8. בזרם הדם סובבים 36 מיליארד תאי דם לבנים (הנלחמים בחיידקים).

9. הלב פועם 2.5 מיליארד פעמים במשך תקופת חיים ממוצעת.

10. יש 10 מיליארד נימי דם דקים, המאפשרים לכדוריות הדם להידחק בהם אחת אחת...

די בפירורי המידע הזה כדי לשכנע אותנו, שכאשר אנו קמים בבוקר ואומרים "מוודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתִי בחמלה רבה אמונתך", נתייחס בראת כבוד למילים שאנו אומרים.

